

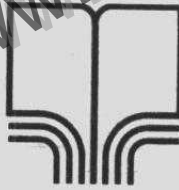
فارسی عمومی

برگزیده‌ی متون زبان فارسی و آیین نگارش

دکتر حسن ذوالفقاری

عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس

www.ketab.ir

نشر چشمه

سرشناسه	: ذوالفقاری، حسن، ۱۳۲۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: فارسی عمومی [کتاب]: برگزیده‌ی متون زبان فارسی و آیین نگارش / حسن ذوالفقاری.
وضعیت ویراست	: ویراست ۳.
مشخصات نشر	: تهران: نشر چشمه، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۴۰۲ ص.
فروست	: دربارهی ادبیات: ۵۱.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۹-۲۱۳-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فایبا (چاپ هشتاد و نهم)
یادداشت	: چاپ هشتاد و نهم.
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۳۹۷] - ۴۰۲.
عنوان دیگر	: برگزیده‌ی متون زبان فارسی و آیین نگارش.
موضوع	: ادبیات فارسی -- مجموعه‌ها
موضوع	: نگارش علمی و فنی -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع	: ادبیات فارسی -- راهنمای آموزشی (عالی)
رده بندی کنگره	: PIR۴۰۰۵/۹۷۲۱۳۹۳
رده بندی دیویی	: ۸۱۶۰/۸
شماره کتاب: اسی ملی	: ۳۳۳۸۸۱۵

رده‌بندی نشر چشمه: ادبیات - دریای ادبیات

فارسی عمومی
برگزیده‌ی متون زبان فارسی و آیین نگارش
دکتر حسن ذوالفقاری

مدیر هنری: فزاد فراهانی

حروف‌نگار: آرمان

لیتوگرافی: باختر

چاپ: تاجیک

تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه

چاپ اول: تابستان ۱۳۸۷، تهران

چاپ چهل و چهارم ویراست سوم (چاپ صد و ششم کتاب): بهار ۱۴۰۰، تهران

ناظر فنی چاپ: یوسف امیرکیان

حق چاپ و انتشار محفوظ و مخصوص نشر چشمه است.

هرگونه اقتباس و استفاده از این اثر، مشروط به دریافت اجازه‌ی کتبی نشر است.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۹-۲۱۳-۱

دفتر مرکزی نشر چشمه: تهران، خیابان کارگر شمالی، تقاطع بزرگراه شهید گمنام، کوچه‌ی چهارم، پلاک ۲.
تلفن: ۸۸۳۳۳۶۰۰ — کتابفروشی شهر چشمه: کوچه‌ی کریم‌خان، تهران، خیابان کریم‌خان زند، نبش
میرزای شیرازی، شماره‌ی ۱۰۷. تلفن: ۸۸۹۰۷۷۶۶ — کتابفروشی نشر چشمه‌ی کورش: تهران، بزرگراه
ستاری شمال، نبش خیابان پیامبر مرکزی، مجتمع تجاری کورش، طبقه‌ی پنجم، واحد ۴. تلفن: ۴۴۹۷۱۹۸۹
— کتابفروشی نشر چشمه‌ی آرن: تهران، شهرک قدس (غرب)، بلوار فرحزادی، نرسیده به بزرگراه نیا،
خیابان حافظ، نبش خیابان فخارمقدم، مجتمع تجاری آرن، طبقه‌ی ۲. تلفن: ۷۵۹۳۵۴۵۵ — کتابفروشی
نشر چشمه‌ی بابل: بابل، خیابان شریعتی، روبه‌روی شیرینی‌سرای بابل. تلفن: ۰۱۱) ۳۲۳۳۴۵۷۱
تلفن: ۹۱۰۰۱۲۵۸ — کتابفروشی نشر چشمه‌ی کارگر: تهران، خیابان کارگر شمالی، تقاطع بزرگراه
شهید گمنام، کوچه‌ی چهارم، پلاک ۲. تلفن: ۴ - ۸۸۳۳۳۵۸۳ — کتابفروشی نشر چشمه‌ی
دلشادگان: مشهد، بلوار وکیل آباد، بین وکیل آباد هجده و بیست (بین هفت‌تیر و هنرستان). پلاک ۳۸۶.
تلفن: ۰۵۱) ۳۸۶۷۸۵۸۷ — کتابفروشی نشر چشمه‌ی رشت: رشت، خیابان معلم، میدان سرگل،
ابتدای کوچه‌ی هفدهم. تلفن: ۲۱۴۹۸۴۸۹) ۰۹۰ — کتابفروشی نشر چشمه‌ی البرز: کرج،
عظیمیه، بلوار شریعتی، مرکز تجاری فرهنگی «مهرادمال، طبقه‌ی پنجم. تلفن: ۵۰۵ - ۳۵۷۷۷۵۰۱) ۰۲۶

www.cheshmeh.ir

cheshmehpublication

cheshmehpublication

بخش کتاب چشمه: تلفن: ۷۷۷۸۸۵۰۲

«فهرست مطالب»

۱۱	مقدمه
۱۶	الهی / رضی‌الدین آرتیمانی /
فصل اول: ادبیات حماسی	
۱۷	درآمدی بر ادبیات حماسی / دکتر ذبیح‌الله صفا /
۲۲	پیدا شدن زردشت و ... / دقیقی /
۲۴	داستان زال زر / فردوسی /
۲۸	آرش کمان‌گیر / مقدمه /
۲۹	آرش کمان‌گیر / سیاوش کسری /
فصل دوم: ادبیات غنایی	
۳۳	درآمدی بر ادبیات غنایی / دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی /
۳۶	شکوائیه / مسعود سعد سلمان /
۳۷	چند رباعی / خیام /
۳۹	آغاز عشق فرهاد / نظامی گنجوی /
۴۳	برده‌ی پندار / عطار نیشابوری /
۴۴	گل باغ آشنایی / فخرالدین عراقی /
۴۵	خمار مستی / سعدی /
۴۶	من جدا گریه کنان، ابر جدا، یار جدا / امیرخسرو دهلوی /
۴۷	بیرس / سلمان ساوجی /
۴۸	گله از یار / خواجوی کرمانی /
۴۹	سرو چمان / حافظ /
۵۰	کلک خیال‌انگیز / حافظ /
۵۱	مستم اگر باده نیست / بابا فغانی /
۵۲	قیام قیامت / محتشم کاشانی /
۵۳	آفتاب‌پرست / یغمای جندقی /

۵۴ شرح داغ دل پروانه / فرخی یزدی /

۵۵ غزال رمیده / شهریار /

۵۷ فصل سوم: ادبیات تعلیمی

۵۷ درآمدی بر ادبیات تعلیمی / دکتر سیروس شمیسا /

۵۹ اگر بر تن خویش سالار و میرم / ناصر خسرو /

۶۰ پند بزرگان / خواجه عبدالله انصاری /

۶۱ دانش آموزی / عنصرالمعالی /

۶۳ پاداش تیمار سگ / خواجه نظام الملک /

۶۴ تدبیر زن پارسا / غزالی /

۶۵ شناختن دنیا / غزالی /

۶۶ آرد نماند / نظامی عروضی /

۶۷ در فضیلت علم / سنایی /

۶۸ حکایت دانشمند / سعدی /

۷۱ آموزش و پرورش / خواجه نصیر توسی /

۷۳ حق استاد / ایرج میرزا /

۷۴ طفل یتیم / پروین اعتصامی /

۷۷ فصل چهارم: ادبیات نمایشی

۷۷ درآمدی بر ادبیات نمایشی / دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی /

۸۰ جعفرخان از فرنگ برگشته / حسن مقدم /

۸۴ چشم در برابر چشم / غلام حسین ساعدی /

۹۷ کمال الملک / علی حاتمی /

۱۰۷ فصل پنجم: ادبیات داستانی

۱۰۷ درآمدی بر ادبیات داستانی / جمال میرصادقی /

۱۱۰ سمک عیار / فرامرزین خداداد ازجانی /

۱۱۳ سه بازرگان / ظهیری سمرقندی /

۱۱۵ ابله و عیار / عبداللطیف طسوجی /

۱۱۷ بایزید بسطامی و مادر / عطّار /

۱۱۸ ثمره‌ی تواضع / عوفی /

۱۱۹ / باغ و کبک نخجیر / نصرالله منشی
۱۲۱ / مرد سوار و جامه‌فروش / سعدالدین وراوینی
۱۲۲ / ویلان‌الدوله / سید محمدعلی جمال‌زاده
۱۲۶ / داش آکل / صادق هدایت
۱۳۷ / مدیر مدرسه / جلال آل احمد
۱۴۰ / کلیدر / محمود دولت‌آبادی

فصل ششم: ادبیات عرفانی

۱۴۷ / درآمدی بر ادبیات عرفانی / دکتر غلام‌حسین مصاحب
۱۵۱ / دل به دست آر تا کسی باشی / خواجه عبدالله انصاری
۱۵۲ / مرد کامل / محمدبن منور
۱۵۳ / بایزید و قلاش / عطار نیشابوری
۱۵۴ / داستان مرغان / عطار
۱۵۸ / راه خدا در دل است و یک قدم است / عین‌القضات همدانی
۱۵۹ / دعوی علم / نامه‌های عین‌القضات همدانی
۱۶۰ / پاداش جوان‌مردی / میدی
۱۶۲ / ما ز بالایم / مولانا
۱۶۳ / قصه‌ی آن کس که در یاری بگرفت / مولانا
۱۶۴ / داستان پیر چنگی / مولانا
۱۶۷ / دل‌زنده / صائب تبریزی

فصل هفتم: ادبیات معاصر

۱۶۹ / درآمدی بر ادبیات معاصر ایران / دکتر محمد استعلامی
۱۷۳ / ققنوس / نیما یوشیج
۱۷۵ / کارون / فریدون توللی
۱۷۷ / موسی / دکتر مهدی حمیدی
۱۸۰ / عقاب / دکتر پرویز خانلری
۱۸۴ / میراث / مهدی اخوان ثالث
۱۸۷ / زمستان / مهدی اخوان ثالث
۱۸۹ / مرگ در مرداب / فروغ فرخ‌زاد
۱۹۰ / در گلستانه / سهراب سپهری

مقدمه

ایران، عصاره‌ی رنج و لذت، شادی و سوگ، امید و نومیدی، پژمردگی و بالندگی، بیداد و داد، عسرت و عشرت، تسلیم و ستیز و قهر و مهر دو نمود دارد؛ هر دو آفتابی و روشن، ایرانی که در چهارسوی جغرافیای خاک بر گذر تندبادهای مردافکن خانمان سوز روشنایی کش روزان و شبان تیره و روشن از دور جای تاریخ تاکنون ایستاده است؛ مقاوم و دیرپای، گاهی در میان نیل و سند و گاهی میان اروند و هیرمند؛ و ایرانی دیگر، آتشکده‌ای همیشه جاوید در سینه‌های مردم دانای روزگار، با انبوه انبوه آتشی که نه مرده است و نه خواهد مرد؛ همیشه‌اش اندیشه و پرتوش خرد و عشق و شعله‌هایش مهرورزی، انسان‌دوستی، تیمارخواری از بشریت و اندوه‌گساری آدمیان از هر دست و نژادی و تنها با اندیشه‌ی:

دل غمگنان شاد و خرم کنیم
بی آزاری و داد جوییم و بس

بکشویم تا رنج‌ها کم کنیم
که گیتی نماند و نماند به کس

ایرانی به هر دو نمود وابسته است. بی آن یکی عشق ورزیده است و گاه جان را چونان ماحضری ناقابل در راه بود آن هبه کرده است و خرمش نیز آمده است که بیش از آتش نبوده تا به شوقمندی برخی جانانش کند؛ و شگفتا که به این نمود درونی هر عاشق بوده است و آن را چون جان گرمی داشته و از داشتنش بر خویش بالیده است. آن یکی را از گزدها حفظ کرده و چونان بید بر سر بود آن لرزیده است که مبادش آن روز که گاه‌گاه بر او اهریمن را دستی باشد. بر سر هر قطعه خاکش جان‌ها فشانده تا به دست غیر نیفتد اما این نمود دیگر را رایگان و از بن دندان به دیگران پیشکش کرده، با غیر تقسیم کرده و از شهد و بوی آن همه را شیرین‌کام و سرمست گردانیده است. خود زنبور غسلی شده است که با نشستن بر توده توده‌ی گل‌های افکار و آمال بشری و به‌گزین کردن عطر دلاویز اندیشه‌های ناب، شهدی گوارا و گیرا فراهم آورد، اما نه خویشش خویش را، که همه‌ی نسل‌ها را که زیر این طاق نیلوفری مشتاق و تشنه‌ی زلالی از این ره گذرند. این کتاب بر آن است که جرعه‌ای از آن شراب پاک و گوارا باشد مشتاقان و تشنگان را.

چرا این کتاب تألیف شد؟

به این سؤال می‌توان پاسخی کوتاه اما کامل داد:

زیرا جای چنین کتابی خالی بود.

گزیده‌هایی که تاکنون بدین منظور تألیف شده‌اند، مزایایی در خور دارند و می‌توان گفت آفرین بر دست و بازوی توانای پدید آورندگان آن‌ها که به دلیل احساس نیاز، از گوهرهای گران‌سنگ پهنه‌ی ادب پارسی، گهگاه گردن‌بندهایی زیبا و زینتی گرد آورده و زینت بر و دوش مجامع تعلیم و تعلم کرده‌اند. خدایشان خیر دهد بر آن عمارات که کرده‌اند. اما اینک ضرورتی نو

تألیفی نو را ایجاد کرده است که ناگزیر، بی‌قصد تخطئه‌ای یا کاستن از اجری به معرفی آن می‌پردازیم.

این کتاب می‌کوشد: ● تا نقص و ضعف کتب مشابه را نداشته باشد؛

● تا با تألیف‌های جدید کتب درسی دبیرستانی و پیش‌دانشگاهی

وزارت آموزش و پرورش هماهنگ باشد؛

● تا به دستور از زاویه‌ای دیگر بنگرد؛

● تا نگارش را به شیوه‌ای دیگر پیورده؛

● تا روش‌گزینی را سرلوحه قرار دهد؛

● تا چشم‌اندازهای تازه‌ای بگشاید؛

● تا نیاز روحی و عاطفی مخاطب خود را در نظر بگیرد؛

● تا بینش روشمند و برنامه‌ریزی شده را اساس تألیف قرار دهد؛

● تا اصل ارتباط را حفظ کند و تعمیم دهد.

و اما هر یک از موارد فوق

● و لغان این کتاب نه ادعای کمال دارند و نه حتی ادعای ارائه‌ی کاری بی‌نقص. اما این خوش‌بختی را داشته‌اند که حاصل کارهای برزنده و تألیف‌های گران‌سنگ پیش‌آهنگان این فن را پیشاوری خویش ببینند، از تجربه‌های موفق آنان بیک استفاده برند و برای این استفاده مرهون همه‌ی آنان نیز باشند و لغزش‌های احتمالی هر یک را نیز با محک تجربه و خرد به وام گرفته از خود آنان بیازمایند و فضل تقدّم آن بزرگواران مشعل روشن راه این تألیف گردد.

● تاب‌های امروز دبیرستانی به ویژه کتاب‌های زبان فارسی و ادبیات فارسی، از سال ۱۳۷۴ به این سو به شیوه‌ای بنیادین تغییر کرده است. در گذشته‌ای که همه‌ی مخاطبان این کتاب به یاد دارند، کتاب درسی ادبیات فارسی در رشته‌های مختلف دبیرستانی جز کشکولی نبود که پسند مؤلف یا احتمالاً مؤلفان، نوع درس و مطلب و شیوه‌ی از پی‌هم‌آیی آن‌ها را انتخاب می‌کرد؛ یعنی غالباً یک نفر برای همه و به جای همه تصمیم می‌گرفت که دیگران چه بخوانند، چه بدانند و چه نخوانند؛ و نگفته پیداست که ضرر این روش بر سر آموزش مدرسی ما همان آورد که آورد. امروزه تغییر بنیادین در کار تدوین کتاب‌های ادبیات دبیرستان و حتی راهنمایی ایجاد می‌کند که سلسله‌ی کتاب‌های آموزشی - که تألیف حاضر نیز جزئی از آن است - به همان سبک و سیاق با برخورداری از یک ساختار منطقی بی‌ریزی و تنظیم گردد - که گردید - و امید آن که خدمتی در خور باشد.

● ستور زبان که خود می‌تواند و می‌توانست بینشی در مخاطب برانگیزد؛ و نگرش یک‌سویه‌ی خشک «این است و جز این نیست» به عکس، از آن ابزاری برای جمود و تحجر ساخته بود، به حق قادر است یکی از زیباترین چشم‌اندازها را در باب مسائل زبانی به روی انسان

کوشا و پویا بگشاید تنها به این شرط که دید اعتیادی موروثی یک سویه‌ی تنگ‌نظرانه را ببندد و چشم حقیقت‌خواه حقیقت‌بین بگشاید و بداند که غرض از دانستن دستور نه آن است که بود. غرض امروز غرضی اساسی‌تر و نیازی همه‌جانبه است به شناخت؛ شناخت آن جاودانه امانتی که باری عزّاسمه تنها انسان را ارزانی بخشید و بدان سرفرازش ساخت؛ مزیت نطق، فضیلت فکر و بی بردن به این راز زیبا و بدیع که زبان ابزار اندیشیدن است و شناخت زبان، شناخت خویشتن خویش است که از آن تا شناخت خدا راهی نیست. دریغ نیست این تصوّر رؤیایی سحرانگیز را در مثنوی قواعد خشک لایتغیر خلاصه کردن و از آن ابزاری هولناک ساختن که تنها به کار امتحان بیاید؟

گارش به مفهوم دقیق و اساسی‌اش تاکنون در کتاب‌هایی از این سنخ جایی نداشته است حال آن که مخاطب ما در این دوره‌ی سنی برخورداریم بی‌شینه با نگارش دارد؛ نوشتن نامه‌های اداری، تقاضای وام دانشجویی، تقاضای مدرک تحصیلی، تقاضای تغییر شهر و دانشگاه، نوشتن نامه‌های دوستانه و خانوادگی، ثبت خاطرات و یادداشت‌های روزانه و از همه مهم‌تر، نگارش رساله‌ی دانشجویی و فراهم ساختن مقدمات آن از قبیل فیش‌نویسی و یادداشت‌برداری و تلفیق آن‌ها با هم‌دیگر و ترتیب مصاحبه و گردآوری اطلاعات و تهیه و تنظیم فهرست رساله و منابع و مأخذ و فصل‌بندی دقیق آن از اهم مطالبی است که دانشجوی امروز باید بیاموزد. اگر این کتاب نتواند از این مهم برآید و شیوه‌ی نوشتن و خوب نوشتن را بی‌نیاموزد، که خواهد توانست؟

یوهی تدوین کتاب به گونه‌ای صورت گرفته است که هر استاد یا ذوقی بتواند بر اساس تشخیص خود و دانشجو با ملاک‌های آموزشی، تنها بخشی از این کتاب را به عنوان متن اصلی برای تدریس در یک یا چند نیم سال برگزیند و از بقیه‌ی مطالب کتاب به عنوان متون آموزشی کمکی یا خواندنی‌های مفید و مؤثر کتاب استفاده نماید. بدین منظور، حجم این کتاب چندین برابر مقدار لازم برای تدریس است. این گزینش آگاهانه بوده است تا استاد و دانشجو نیز بتوانند آگاهانه بخش لازم آن را برگزینند.

شم‌اندازهای تازه در ادبیات چیست؟

همیشه به بهانه‌های واهی و غیرواقعی کوشش شده است بخش عظیمی از ادبیات دل‌انگیز و تأثیرگذار ما از دسترس دانش‌آموز و دانشجو به دور ماند؛ ملاحظات اخلاقی خشک، یک‌سونگری‌های نامتعارف و غیرمعقول، خشک‌اندیشی‌ها و ترس‌های موهوم و بی‌اساس و غیرواقعی، مانع اصلی گزینش احسن شده است و باز کوشش شده است این پنهان‌کاری ناموجه با دلایل ناموجه‌تر، موجه جلوه داده شود؛ گاه "ماقال" اسباب آن بوده است و گاه "من قال"، غافل که هیچ یک در جنب عظمت زبان فارسی و محتوای آن، آن وزن نیارد؛ که اگر "ماقال" است، خیزابه‌های هیچ اقیانوسی، پلیدی به خویش راه نداده است و اگر "من قال"، سخن تا آن گاه که گفته نشده است، از آن سخنور است و صاحب سخن؛ و آن‌گاه که گفته آمد وارث آن، توده‌های

انبوه ملت‌اند نه فرد؛ و ملتی با این پیشینه و فرهنگ، خود می‌داند که خوب کدام است و ناخوب کدام.

با این نگرش، ملاک‌گزینش آن چه در این کتاب آمده، تنها دل‌انگیزی و فراگیری بوده است و ملاحظات انسان‌دوستانه و آن چه «خداوند» دوست دارد؛ زیبایی، تجلی احسن الخالقین.

دب معاصر، بی‌تردید انکار ناتدنی است و پا گذاشتن بر آن غیرممکن. بخش عظیمی از پیکره‌ی ادبی ایران و بی‌تردید متعهدترین و شورانگیزترین آن در همین قرن شکل گرفته است. چگونه می‌توان از سر این پاره‌ی عظیم گذشت و آن را به حساب نیاورد؟ سوز و شور و سرور و سوگ و سوز و غروری که در هزاره‌ی باشکوه نخستین ادب فارسی موج می‌زند و دل و جان را مالمال از شور «بودن» می‌کند، همه در سخن این یک سده‌ی اخیر متجلی شده است. زبان صیقل خورده است. فکر به کمال رسیده است و سخن، سخن روز شده است و نیاز، نیاز امروز. پیمان‌ها از این زلال دل‌انگیز نیز فراهم آمده است تشنگان را تا کام جان از ذوق آن شیرین کنند.

امی فراتر نیز نهاده‌ایم، به آن سوی افق، آن سوی دریاها، سرزمین‌های دیگر ادب جهان. ادب امروز و دیروز جهان، بخش دیگری از این کتاب است. تبادل و تعامل افکار بین ملت‌ها و تمدن‌های دنیا با تکیه بر مشترکات انسان‌ها و طرد مفترقات آنان افق تازه‌ای است که گشوده شده است. شک نیست که باروری اندیشه‌ها بی‌لنگ شرقی و غربی از قاف تا قاف جهان، روح آزادگی و بزرگ‌منشی را در همه‌ی آزادگان جهان می‌بالاند و می‌پروراند. سخن نیک هدیه‌ی خداست امرای کلام را که کلامشان ابلاغ بی‌رنگی است چه رومی اند چه زنگی.

سخن آخر این که کتاب‌هایی از این دست باید «روزآمد» باشند. امروزه ایستایی در هیچ زمینه‌ای مقبول و موجه نیست به ویژه در کتابی که مدعی داشتن مخاطبان پر شور و سر زنده در بهترین سال‌های عمر است. اینان دیری نیست که از دبیرستان فارغ‌التحصیل شده‌اند. دگرگونی کتاب‌های درسی دبیرستانی بسیاری از این دست کتاب‌های دانشگاهی را مشمول نقص «تکرار» کرده است. تنها کتاب حاضر با علم به این دگرگونی تدوین شده است و می‌تواند دنباله‌ی طبیعی کتاب‌های دبیرستانی به شمار آید.

پیش روشمند و برنامه‌ریزی شده مابه‌ی اصلی این کار را فراهم آورده است؛ در روش کشکولی، آمیزه‌ای ناهم‌آهنگ و بی‌هدف، کلی پدید می‌آورد ناهم‌آهنگ و بی‌هدف؛ همو که به تعبیر صاحب بن عباد قطار شتری است که اگر مهار بگسلد، هر شترش به کاروانی خواهد رفت. هر نکته‌ای از این کتاب از دیدگاه آموزشی در آن جا آمده است که باید. مقایسه و نتیجه‌گیری هدف‌دار از این طریق حاصل می‌شود که پدیده‌های مغایر با وجوه افتراق در کنار هم قرار گیرند، ذهن بر سر آن نکته یا نکات متمرکز شود و محک سنجش در کار آرد تا به نتیجه‌ی درست دست یابد. پراکندگی، تمرکز و دقت می‌برد و آشفتگی و خستگی ذهنی می‌آورد؛ از این روست که اگر فی‌المثل نمونه‌های ادبیات توصیفی را در کنار هم و ادبیات عارفانه را در جوار هم می‌یابید، هدف صرفاً آشنایی یا خواندن متنی نبوده است؛ مقایسه و سنجش، اساس آموزش فعال را

تشکیل می‌دهد. ذهن پویای دانشجوی امروز از روش‌های انفعالی می‌گریزد و روش‌های فعال را می‌پذیرد. دنیای تعلیم و تربیت امروز بر درستی این امر گواه است و نیز پذیرفته است که وقتی برنامه‌ای اصولی و منطقی طرح شود، روش تدریس مناسب را نیز خود به خود به دنبال خواهد آورد و خود، راهنمای آموزش خویش خواهد شد.

■ **ارتباط منطقی در تألیف کتاب درسی چیست؟** در آموزش، محتوای هر کتاب فروتر تشکیل دهنده‌ی تجربیات زیربنایی کتاب فراتر است و کتاب فراتر، تکمیل کننده‌ی آموزش‌های کتب فروتر با توجه به ویژگی‌های سنی و ذهنی مخاطب. این اصول همان است که علم برنامه‌ریزی درسی از آن به «ارتباط» یاد می‌کند. کوشش شده است این ارتباط یعنی تداوم و توالی (که آن را ارتباط عمودی می‌نامند) بین کتاب حاضر و سایر کتب مصوب وزارت آموزش و پرورش و پیش‌دانشگاهی، به معنای دقیق برقرار باشد. از این پس نیز مرحله‌ی اساسی آموزش یعنی «وحدت و گسترش آگاهی‌های داده شده در سال‌های پیشین» مورد نظر قرار می‌گیرد (ارتباط افقی). کتاب حاضر این دو ارتباط را زیربنای تألیف قرار داده است.

■ **خرین نکته این است که کتاب حاضر می‌کوشد نگرش‌های زیر را ایجاد کند و اگر در آن توفیق یابد، پاداش خود را گرفته است.**

■ **شناخت زبان فارسی به عنوان سنگ محبت ملی و دوّمین زبان عالم اسلام و حاوی بزرگ‌ترین ارزش‌های انسانی؛**

■ **تکمیل آشنایی با بزرگان ادب ایران و جهان در جهت لطیف احساسات و عواطف و التذاذ ادبی؛**

■ **آشنایی با ارزش‌های مثبت فرهنگی، دینی، اخلاقی و اجتماعی ایران و جهان؛**

■ **ایجاد نگرش مثبت به سرمایه‌های فکری بشردوستانه‌ی ادب فارسی و ایجاد انگیزه برای حفظ این میراث عظیم و انتقال آن به نسل‌های آینده.**

و اما اینک ویراست جدید کتاب را پیشکش حضورتان می‌کنیم. به گمان خود از نقص‌های آن کاسته و بر محاسنش افزوده‌ایم. کاهش حجم کتاب صرفاً برای پایین آوردن بها و توان خرید دانشجویان بوده است.

تذکرات، دل‌سوزی‌ها و نقد و بررسی‌های استادان فرزانه و دانشجویان گرامی این بار نیز مشعل راه بوده است و یقیناً آن‌که از خرد جمعی بهره‌گیرد، کارش به سامان‌تر است.

از همکاران و دوستان دانشگاهی به خصوص استادان گرامی جناب آقای غلامرضا عمرانی و سرکار خانم دکتر فریده کریمی که در ویرایش قبلی از نظرات آن‌ها بهره‌گرفتم، سپاسگزارم. توفیق این کتاب مرهون لطف استادان و پذیرش آنان بوده است. امید است همچنان از نقدها و یافته‌های آنان بهره‌مند شوم تا در ویرایش‌های بعدی کتاب همچنان کامل‌تر گردد.

تهران

تابستان ۱۳۸۷